

Nussbaum László Buchenwaldban

Egészen véletlenül jutottam hozzá ehhez a képhez, sok évtized után. 1945-ben készült Buchenwaldban. Összegyűltünk a lágerben [a felszabaduláskor], és egy amerikai katona fényképezgetett. Többek között lefényképezett minket is. Több évtized után pedig valaki látogatóba ment az Egyesült Államokba, és meglátta ezt a képet. Valakit felismert, s kérte, hogy sokszorosíthassa a képet. Akit ő felismert, az ismerte a többieket, és énhozzám is így került. Én jobboldalon a legszélső vagyok. Mondták aztán nekem: "Jellemző, hogy nyakkendő teszel még a csíkos ruhádhoz is."

Tudomásom szerint Buchenwald volt az egyetlen láger, amely önfelszabadító volt. Egyike volt azon lágernek, ahol főleg politikai foglyok voltak. A belső vezetés a politikai foglyok kezében volt. A németek úgy szervezték meg, hogy megbíztak foglyokat, hogy ki miért felel. A funkcióval együtt kaptak bizonyos kedvezményeket például élelemben. Az irodai munkát is a foglyok csinálták: ki halt meg, ki hova megy a transzporttal. Már nagyjából tudták, hogy az egyszerű foglyok közül ez kommunista, ez baloldali. Ezek a nagy lágerek inkább gyűjtőfogházak voltak, hogy ha szüksége volt a gyáraknak, akkor innen vittek pár száz embert munkára. Tudták, melyik jobb, melyik rosszabb munkahely. Hiába válogattak ki a németek valakit valahova, ők meg tudták csinálni, hogy kicserélték a törzslapokat s vele együtt az embereket. Nekem nem volt kapcsolatom velük, hanem ők gondolhatták, hogy "ez egy fiatal, tegyük egy jobb helyre". Elsősorban azokat mentették, akiről tudták, hogy kommunista, baloldali, antifasiszta és a gyerekeket. Azért mentettek engem, mert gyerek voltam. Olyan helyre vittek, ahol könnyebb volt a munka. Ha kőbányába tesznek, ott nem bírom ki.

Volt egy nemzetközi földalatti szervezet. Ennek sikerült néhány fegyverre szert tennie. Az önfelszabadításnak a lényege a következő: nem lehetett tudni, hogy a lágert elaknásították-e, hogy utolsó pillanatban felrobbantják-e a németek az egészet, tehát minket is, és hogy mikor robbantják. Az önfelszabadítás a meglepetésre épült, hogy a németet belülről, a lágerből lövik. Ki kellett számítani, hogy körülbelül mennyi ideig tudjuk védeni a lágert és főként a foglyokat. Voltak generális foglyok, akiknek volt már haditapasztalatuk, s ezek kidolgozták a haditervet, hogy

hogyan csinálják. 1945. április 11-én, amikor reggel korán a németek ordították, hogy appelre kimenni, bejöttek ezek a szobába: "Senki nem megy ki! Itt maradtok!" Hiába ordították a németek, hogy "Appel!", ha az én szobafőnököm azt mondja: "Itt marad mindenki!", mindenki ott maradt. Nemsokára rá hallottam az első lövést. Az őrtornyokban lévő SS-ekre lőttek. Délelőtt 11-től körülbelül fél 2-ig ellenálltunk, amikor már begördültek az első amerikai tankok. Tehát ők, a belső felszabadítók, csak azt kellett kiszámítsák, hogy meddig tudjuk tartani magunkat, amíg bejönnek a tényleges felszabadítók, az amerikaiak.

Szó sem lehetett arról, hogy a fegyverletétel előtt a frontvonalon sétáljunk, hogy elhagyjuk a táborát. Ez annyit jelentett, hogy a felszabadulás után továbbra is ott maradtunk a lágerben, persze, más körülmények között. Adtak ételt a konyhán, és meg kell mondanom, elég nagy marhaságot csináltak akkor az amerikaiak, nem hinném, hogy szándékosan. Zsíros levest adtak, belekóstoltam, de éreztem, hogy nem szabad megegyem. Azután én magam láttam, hogy rengetegen haltak meg egy-két nap alatt, a végén, görcsben.

Az amerikaiak azért tartottak a táborban minket, mert nem lehetett szétszéledni. Három kategória volt: az egyik a hazamenők, a másik kategória egyik része a szkeptikusok, akik azt mondták, akárhová, de még egyszer oda vissza nem; a másik része nem akárhová, de csak Izraelbe, Palesztinába akart menni. Azok, akik Nyugatra akartak menni, azok hamarabb mehetek. A fiatalokat gyakorlatilag bármelyik állam befogadta. 16 éves, lágerből felszabadult, Svédországtól Amerikáig bárhová mehetett.